

תלתא זמני. וכן דעת רוב הפוסקים להלכה שהוא מדין וסת (ששבה"ל סי' קפ"ז סק"ד, וספר 'דרכי חכמה' ועל חכמ"א כלל ק"י בהקדמה).
[במהר"ץ חיות תמה דכיון שקבעה וסת לראות מחמת חימוד, מה מהני בדיקת שפופרת, שאין בה חימוד, לעקור וסת זו].

דף טו

'כיצד בודקת עצמה מביאה שפופרת כו'. כתב הראב"ד ז"ל ועכשיו אין אנו בקיאים בבדיקה, ועוד שאפילו ידוע שבא מן הצדדין הרי גזרו בנות ישראל כו' ואין דבריו נראין להחמיר אדם מדעתו ולהוציא אשה מבעלה כו' ואין לנו אלא מה שמוצאין אנו בהש"ס אם אדם חשוב מרוב ענותו ופרישתו אינו רוצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה ינהג מדת פרישותו לעצמו. אבל לא ניתן ליכתב בספר להורות בו לדורות הבאים. כי מצינו הרבה בהש"ס שחשו חכמים לתקנת עגונות והקילו מאד. כל שכן שלא יורה אדם להחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן הש"ס (רא"ש סי' ג').

וב'נודע ביהודה' (תניינא יו"ד סי' פ"ח) גער בתלמידו שהודרו לעשות בדיקת שפופרת במקרה מסוים 'הנה לא יפה עשית ועצת נערים הוא זה למהר הבדיקה כו' וכי היית אתה יכול לטהרה בלי שאלת גדולי הדור כו' ועתה הבאת את האשה במבוכה רבה לכל ימי חייה וקול דמי האשה צועקים עליך שאסרת אותה על כל העולם כו' מ"מ באשה ילדה כזו ולאסרה על כל העולם צריך אני לכנוס בפרצה דחוקה ועכ"פ מהיום ומעלה הוי זהיר ברוחך שלא לקפוץ להורות כו' כי אין הוראה זו כהוראת גטל"פ כו' שהם דברים השכיחים ורוב הקמים להורות בקיאים בהם משא"כ בפתחי נדה ובדבר שאינו שכיח' (הובא ב'דרכי חכמה' על חכמ"א כלל ק"י בהקדמה).

[מה שחידש הראב"ד דחומרא דר' זירא דבנות ישראל החמירו על עצמן כו' היינו לענין כל טיפת דם אפילו יוצא מן הצדדין ולא מן המקור הוא דעת יחיד, דכל הראשונים הסכימו דלא החמירו אלא בדם נידה שהוא מן המקור, וכדעת הרא"ש הנ"ל (ששבה"ל סי' קפ"ג סק"ב)].

זאם יש לה וסת תולה בוסתה' – פירש"י: ואם יש לה וסת – לקלקול הזנה. אבל הרמב"ם (פ"ד מאיסו"ב הל"ב) פ"י: אם שמשה סמוך לוסתה – תולה בוסת (הובא בשו"ע סי' קפ"ז ס"ד. ובש"ך סק"ד ביאר איך שייך ביאה זו בהיתר). והמרדכי פ"י: ואם יש לה וסת קבוע, וראתה שלא בשעת וסתה, אין חוששין שהוא מחמת תשמיש, אלא תולין בסיבות אחרות.

'אמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים'. כתב הרמב"ן (הלכות נדה פרק א') שחומרא זו הוכשרה בעיני החכמים ועשו אותה כהלכה פסוקה בכל מקום, ולפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם.

וכתב הגרש"ז אורבך זצ"ל ב'קונטרס בעניני נדה' (בסוף ספר 'אמרי אברהם' ענף א' סק"ב-ג), הובא גם במנחת שלמה: 'כיון דמה שאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן כו' אמרו עלה בגמ' ברכות ל"א ע"א שהיא הלכה פסוקה, פשוט הוא דא"א כלל להקל גם במקום צער גדול ואף גם בכה"ג דאיכא נמי מצוה רבה של פו"ר ושבט שגם האשה חייבת בה, ואפילו במקום שיש חשש של הוצאת אשה מבעלה אי אפשר כלל להקל לעבור על הלכה פסוקה זו כו' אך מצאתי בשו"ת גליא מסכתא שמצדד לומר כו' על

ענין חומרא דר' זירא דבקל נפטרין הימנה כו' מ"מ נלענ"ד שגם על גברא רבה דכוותיה אין לסמוך בזה בשום פנים ואופן כיון שהוא עצמו לא כתב חידוש זה אלא על תנאי אם יתקבלו הדברים בעיני החכמים כו' גם מ"מ הרמב"ן ז"ל בריש הל' גדה כו' נראה שהלשון 'בכל מקום' ו'לעולם' בא להורות שאף גם במקום מצוה ובשעת הדחק גדול אין להקל'.

וכ"כ בששבה"ל (סי' קצ"ז סי"ב סק"ב) לענין בעלי תשובה שהנשים רוצות לשמור כדין והבעל אינו רוצה, דמ"מ אין להקל בז' נקיים בשום אופן.

אכן יש אופנים שבהם כן סמכו להקל מחמת שהיא חומרא דר' זירא, כמו שהביא הגרש"ז אוירבך שם בשם הרז"ה, ובספר 'זכרון שאול' בשם החזו"א (הובא בספר 'דרכי חכמה' על התכמ"א כלל ק"ח סט"ו).

וכתב בששבה"ל (סי' קפ"ג סק"ו) דהא דלא קבעו חז"ל את הדבר מלכתחילה, רק אחר שבנות ישראל קבלו על עצמן – יש לומר משום שחומרא זו יש בה משום ביטול פריה ורביה, דעל פי רוב אין האשה מתעברת אלא סמוך לוסתה, ויש הרבה נשים שאילו טבלו קודם היו יכולות להתעבר. אך בנות ישראל לא נצטוו בפו"ר ויכלו לקבל ע"ע חומרא זו, וממילא שוו אנפשייהו חתיכה דאיסורא ונאסרו לבעליהן. ועוד, שידוע דעת הט"ז שדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסרו, לפיכך כאן לא יכלו חכמים לאסור אלא לאחר שבנות ישראל קבלו על עצמן בדרך של חומרא ולא בדרך של תקנה, התקבל המנהג לאיסור.

תבעוה לינשא ונתפיסה צריכה שתשב שבעה נקיים. כתב הב"י (סי' קצ"ב) בשם הרשב"ש שאף המחזיר גרושתו צריכה להמתין ז' נקיים מחשש דם חימוד. והחת"ס (חי' לגיטין פ"א ע"א) מדייק מתשובת הריב"ש (סי' ו') שמיקל בזה [מהרילב"ד].

(ע"ב) לא תחוף לא בנתר. 'ובשם הגר"מ הלבשרטאם שליט"א שמעתי שראוי לא לחפוף במעצב שיער ('קונדישינר') כיון שהוא משאיר ציפוי של משהו על השיער' [מהרילב"ד].

שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם חוצץ. כתב הרמב"ם (פ"ו מאבות הטומאות הל"ז) שהנוגע באב הטומאה המושלך בתוך המקוה – טמא. וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע – יטהר. ופי' הכס"מ שם הטעם משום שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מן המקוה, ולא בעודו בתוך המקוה. ונחלקו עליו, דאין היציאה מטהרת אלא גוף הטבילה. ולכן, להלכה, אם טבלה ובא עליה דבר החוצץ כשהיא במים – טהורה אפילו לא הוציאה ראשה (ששבה"ל קצ"ט ס"י).

ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה. בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"א סי' כ"ג) בענין אשה אחת 'מן הגולים בשעת הזעם' שהטמינה אבן טובה בחור שבשיניה ועשתה חיפוי על השן על ידי מעשה אומן כמו כל השיניים תותבות (כדי שיהא מוכן בידה לפדות עצמה ומשפחתה בשעת הצורך), אם יש בזה משום חציצה בטבילה: והנה מצד הציפוי, אם השן היתה בלאו הכי מקולקלת וצריכה לציפוי – לא הוי חציצה. ואם לאו – הוי חציצה. ומצד האבן עצמה, יש להקל מטעם: בלוע; בית הסתרים שאין דרכו להתגלות לא צריך להיות ראוי לביאת מים (תשו' רמ"ע); אין זה אלא מיעוט המקפיד שאינו חוצץ אלא מדרבנן, ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו; מפני הסכנה חשיב 'רביתה' (דרך גדילתו) שאינו חוצץ. [בתוך דבריו כתב בשם גדולי האחרונים דכשפוסק מביא דין המבוסס על כמה טעמים, אין לסמוך להלכה על טעם אחד בלבד. וביאר המהרש"ם שזה דוקא באיסור דאורייתא, אבל בדין דרבנן י"ל שסומכין אף על טעם אחד].

'אשה לא תטבול בנמל'. כתב הרמ"א (סוף סי' קצ"ח): וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהן בני אדם. ומי שאינה עושה כן נאמר עליה ארור גו'. וכשאינן חשש פרסום רק אצל יחידים, כגון שנמצאים אצל ההורים או שיש חתונה וכדו' יש להסתיר ככל האפשר, אך אין לדחות הטבילה משום כך (ששבה"ל).

דף טז

'הני ריבדא דכוסילתא'. 'אבעבועות הנעשות ע"י מים וכדו', כיון שסגור ומחובר לגוף מכל הצדדים אינו חציצה, אלא אם כן פתוח ויש בו מוגלה. והנשים טועות ועושות בו חור ועל ידי זה נעשה שאלה. דכל זמן שסגור אין בו חציצה' (ששבה"ל קצ"ח ס"ט).

'האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה'. בתוס' (ד"ה פתחה) הביאו מחלוקת גירסאות אם למסקנת הגמ' דין זה נוהג רק לענין טבילת טהרות, או אף בטבילת אשה לבעלה. ובשו"ע (קצ"ח ס"ה) פסק שלא תטבול בקומה זקופה, ואם שינתה עלתה לה טבילה (כגו' ר"ח ור"ת המקילין), ויש מי שאומר שלא עלתה לה טבילה (כגו' רש"י המחמיר בזה אף למסקנא). וכתב בשו"ת 'אגרות משה' (יו"ד ח"ג סי' קי"א) בענין גיורת שאינה יכולה לשוח כדין בשעת טבילת הגרות, דאע"פ שלענין נדה השו"ע מיקל בדיעבד וכנ"ל, מכל מקום לענין טבילת גרים יש להחמיר דהוי כטבילה לטהרות ומעכב (עיי"ש שהאריך בזה). [בענין ישיבה בתוך המקוה בשעת הטבילה, כתב בששבה"ל שם בשם 'אמרי אש' שהוכיח מכמה סוגיות שמועילה הטבילה].

'נימא אחת קשורה חוצצת'. בשו"ע (קצ"ח ס"ה) כתב ששערה אחת שנקשרה חוצצת אם מקפדת עליה. ואם לאו, אינה חציצה עד שיהא רוב שערה קשור נימא נימא בפני עצמו [והוא כדעת הגאונים הסבורים שהשיער נידון בפני עצמו, וכל זמן שיש ברובו חציצה מעכב. ודלא כהרמב"ם (פ"ב ממקואות הל"ט"ו) שדן את השיער כחלק משאר הגוף, וסובר שחציצה בשיער מועילה רק להצטרף לרוב עם שאר הגוף]. וב'שפת אמת' (סוכה ו' ע"ב) תמה מדוע חשיב חציצת רוב ע"י קשר בכל שערה, הרי הקשר עצמו אינו תופס אלא חלק קטן מן השערה. ותי' דמה שהקפידה התורה על טבילת השיער אינו משום השיער עצמו, אלא משום מקום עיקר ושורש השערה שטעון ביאת מים, ועל ידי שמכנסת כל השיער במים מתייחסת הטבילה גם כלפי מקום השורש. ולכן אם יש באמצע השערה קשר, חשיב חציצה כלפי מקום השורש של השערה.

(ע"ב) 'דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ'. בגמ' 'במות (דף ע"ב) מבואר דדוקא רובו, אבל כולו – חוצץ מדאורייתא אפילו כשאינו מקפיד עליו.

'דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ כו' וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד'. הקשו האחרונים דמאחר שגזרו על רובו שאינו מקפיד, נמצא שכעת הרי הוא מקפיד עליו מחמת הגזירה דרבנן, אם כן חזר להיות רובו המקפיד וחוצץ מדאורייתא. ותי' המהר"י הלוי ז"ל דכעת הקפידא שלו